

2. Monarquía Hispánica dos Austrias (1516–1700)

Carlos I (1516–1556)

Política xeral

- **Herdeiro universal:**
 - Nado en Gante (1500), fillo de Filipe o Feroso (Borgoña) e Xoana a Tola (Castela-Aragón).
 - Herda: **Coroa de Castela e Aragón** (1516), Nápoles, Sicilia, Sardeña (1504), Borgoña e Países Baixos (1506).
 - 1519: Elixido **Emperador do Sacro Imperio Xermánico** (Carlos V). Patrimonio mundial: América (1492), Milán (1535).
 - **Abdicación en Bruxelas** (1555–1556): Divide as súas posesións. O seu irmán **Fernando** recibe Austria e a dignidade imperial. O seu fillo **Filipe II** recibe España, Países Baixos, Franconia, Italia e América.
- **Revolta dos Comuneiros** (1520–1521):
 - **Causas:** Descontento en Castela pola presenza de conselleiros flamengos, a saída do rei a Alemaña e a petición de novos impostos (subsídio das **Cortes de Santiago-A Coruña, 1520**).
 - **Líderes:** **Juan de Padilla** (Toledo), **Juan Bravo** (Segovia), **Francisco Maldonado** (Salamanca).
 - **Ideais:** Defensa das liberdades castelás, limitación do poder real, expulsión dos estranxeiros, non aceptación do imperio (Cortes amplas, non só nobreza).
 - **Derrota:** **Batalla de Villalar** (23 de abril de 1521). Execución dos líderes.
 - **Consecuencias:** Sometemento de Castela ao autoritarismo real. Carlos I prometeu non nomear estranxeiros para cargos públicos.
 - **As Cortes de Santiago-A Coruña non se rebelaron** (só Toledo se sublevou).
- **Germanías de Valencia e Mallorca** (1519–1523):
 - Levantamento de artesáns contra a nobreza (liderados por **Joanot Martorell**). Influencia antisenorial e antinobiliaria.
 - Reprimido polas tropas reais en 1523.
- **Pactismo periférico:**
 - Respecto aos foros de Aragón, Cataluña, Valencia e Navarra.
 - **Cortes de Valencia** (1528): Sentencia definitiva que limita o poder real.
 - Aragón mantén os **Fueros** condicionados.
 - Creación do **Consello de Italia** (1536) e do **Consello de Flandres** (1555).
- **Centralización incipiente:**
 - Título de **“Rei Católico”** herdado dos Reis Católicos (concedido polo Papa Alexandre VI en 1496).
 - Corte itinerante (Valladolid, Toledo, Madrid, Granada, Barcelona). A capital non se fixa ata Filipe II.
- **Relacións exteriores:**
 - **Rivalidade con Francia:** Cinco guerras contra Francisco I e Henrique II. Vitoria de **Pavía** (1525) (prisioneiro Francisco I). **Saqueo de Roma** (1527) (polo atraso das pagas).

- **Loita contra o protestantismo:** Dietas de Worms (1521), Spira, Augsburgo. **Paz de Augsburgo (1555):** recoñece o dereito dos príncipes alemáns a establecer a súa relixión (cuius regio, eius religio).
- **Ameaza turca: Solimán o Magnífico.** Defensa de Viena (1532), toma de Túnez (1535), fracaso ante Alxer (1541).

Economía xeral

- **Influxo americano:**
 - Descubrimento das minas de **Potosí (Bolivia, 1545)** (8 millóns de kg de prata no século XVI) e **Zacatecas (México)** (20 toneladas de ouro/ano).
 - **Revolución dos prezos:** os prezos multiplícanse por 4 entre 1500 e 1600 (teoría cuantitativa de **Jean Bodin**).
- **Facenda real:**
 - Ingresos: **alcabalas** (imposto sobre as vendas, 10%), **tercias reais** (parte do décimo eclesiástico), **cruzada** (bula papal), **subsidio** (aprobado polas Cortes).
 - **Cortes servizo (1537):** Castela achega 16 millóns de maravedís.
 - **Xuro:** Débeda pública ao 7% (xuro perpetuo).
 - **Quebra herdada en 1557** (primeira bancarrota da facenda real).
- **Comercio:**
 - **Casa da Contratación de Sevilla (1503).** Entre 1504 e 1560 saen **1.500 navíos** cara a América.
 - Monopolio Sevilla-Cádiz (trasladado a Cádiz en 1717).

Sociedade xeral

- **Nobreza cortesá:**
 - **Grandes de España** (Duque de Alba, Duque de Medinaceli) ocupan vicerreinados e altos cargos.
 - **Fidalgos** (nobreza baixa): 10% da poboación, exentos de impostos.
- **Letrados:**
 - Funcionarios formados nas universidades. **Colexios Maiores de Salamanca** (San Bartolomé).
 - **Chancelerías** de Valladolid (1489) e Granada (1505).
- **Demografía:**
 - España: 7-8 millóns de habitantes.
 - Emigración a América: **200.000** (40% fidalgos, 60% campesiños e artesáns).
- **Relixión:**
 - Inicio da **Contrarreforma**. Preparación do **Concilio de Trento (1545-1563)**.
 - A Inquisición intensifica a súa actividade (persecución de luteranos, alumbrados).

Cultura xeral

- **Renacemento pleno:**

- **Literatura:** **Garcilaso de la Vega** (Églogas, 1530s), **Juan Boscán** (introdución do endecasílabo). **Fray Luis de León** (místico, Nomes de Cristo).
- **Poesía:** **Fernando de Herrera** (precursor do Siglo de Ouro).
- **Arquitectura:**
 - **Rodrigo Gil de Hontañón** (fachada da Universidade de Alcalá).
 - **Diego de Siloé** (Catedral de Granada).
 - **Alonso de Covarrubias** (Patio do Colexio Maior de San Ildefonso en Alcalá).
- **Escultura:** **Alonso Berruguete** (retablo da Capela Real de Granada).
- **Ciencia:** **Pedro Núñez** (cosmógrafo, Tratado da esfera). **Francisco de Vitoria** (Escola de Salamanca, dereito internacional).

Galiza no contexto (Carlos I)

- **Político:**
 - **Cortes de Santiago-A Coruña (1520):** Leais ao rei (2 procuradores). Aceptan o servizo (subsídio) en 1523.
 - **Nobreza Pimentel-Andrade** pacta con Carlos I, vendo confirmados os seus señoríos.
 - **Marxinación periférica:** Galicia queda lonxe dos centros de poder (Bruxelas, Toledo, Madrid).
- **Económico:**
 - **Emigración de mariñeiros a Terra Nova:** Pesca de bacallau e baleas.
 - **Piratería berberisca** drena as costas (Arousa, Rías Baixas). Saqueos e captura de poboación.
 - **Feiras marxinais** (Ribadavia, Betanzos) en decadencia fronte ao auxo de Sevilla.
 - A **sobrecarga fiscal castelá** (alcabalas, servizos) afecta os **foros** (campesiños endebedados).
- **Social:**
 - **Fidalgos ourensáns** emigran a Indias (primeira vaga).
 - **Nobreza guerreira** (Sotomayor, Moscoso) mantén **behetrías** (señoríos con dereito a elixir señor).
 - **Clero compostelán rico:** Percibe as **tercias reais** (parte do décimo).
- **Cultural:**
 - **Universidade de Santiago (1495)** atrae humanistas como **Marineo Sículo** (italiano, catedrático de latín).
 - **Poesía petrarquista** en galego: **Juan Rodríguez de la Cámara** (tamén coñecido como Juan Rodríguez do Padrón) e **Pedro Sarmiento**.

Filipe II (1556–1598)

Política xeral

- **Centralización absoluta:**

- **Madrid capital permanente (1561):** A corte instálase en Madrid (entón 30.000 habitantes). Converte a cidade no centro político da Monarquía.
- **Sistema polisinodial (14 Consellos):**
 - **Territoriais:** Consello de Castela (o máis importante), Consello de Aragón (1494), Consello de Indias (1524), Consello de Italia (1536), Consello de Flandres (1555), Consello de Portugal (1582, tras a anexión).
 - **Temáticos:** Consello de Estado (asuntos exteriores e guerra), Consello de Guerra, Consello da Inquisición, Consello de Facenda, Consello de Ordes Militares.
- **Xunta Grande (1568):** Órgano colexiado para coordinar a política nos Países Baixos.
- **Virreinos: Nova España** (1535, con capital en México) e **Perú** (1542, capital Lima) consolidados.
- **Audiencias:** Tribunais superiores de xustiza. **Audiencia de Valladolid (1588).** En Galicia, a **Real Audiencia da Coruña** (1480) consolídase.
- **Virreis en Italia: Duque de Medina Sidonia** en Nápoles.
- **Validos mínimos:** Filipe II goberna persoalmente, aínda que conta coa colaboración de **Eboli** e **Antonio Pérez** (que caeron en desgraza).
- **Rebelións periféricas:**
 - **Países Baixos (1566–1598):**
 - Causa: intolerancia relixiosa de Filipe II (protestantes) e aumento de impostos.
 - **Duque de Alba** (1567): Enviado para reprimir. Crea o **Tribunal dos Tumultos** (18.000 executados).
 - **Pacificación de Gante (1579):** As provincias do norte (Holanda, Zelandia) forman a **Unión de Utrecht** e declaran a independencia (1581) baixo o liderado de **Guillerme de Orange**.
 - **Alejandro Farnesio (duque de Parma)** reconquista as provincias do sur (Bélxica actual).
 - **Sublevación dos mouriscos das Alpuxarras (1568–1570):**
 - Líder: **Abén Humeya**.
 - Consecuencia: **Deportación** de 80.000 mouriscos a Castela e outras zonas.
- **Anexión de Portugal (1580–1581):**
 - Filipe II reclama o trono portugués (fillos de Isabel de Portugal, irmá do rei Sebastián). **Batalla de Alcántara (1580).** As Cortes de Tomar (1581) recoñéceno como rei de Portugal (unión dinástica que dura ata 1640).
- **Relacións exteriores:**
 - **Guerra con Francia (1556–1559):** Vitorias de San Quintín e Gravelinas. **Paz de Chateau-Cambresis (1559).**
 - **Batalla de Lepanto (1571):** Vitoria da Liga Santa (España, Venecia, Papado) contra o Imperio Otomán. Dirixida por **Xoán de Austria** (irmán bastardo de Filipe II).
 - **Grande Armada (1588):** Intento de invadir Inglaterra. Fracaso (temporais e superioridade inglesa). Regresan 66 barcos de 130.
 - **Problema inglés:** Apoio de Sabela I aos rebeldes flamengos e ataques de **Francis Drake** ás colonias americanas.

Economía xeral

- **Quebras estruturais:** 1575, 1579, 1596. A débeda real alcanza os **80 millóns de ducados**.
- **Impostos:**
 - **Millóns** (imposto sobre o comercio de Indias, creado en 1590).
 - **Alcabalas** supoñen o 80% da renda en Castela.
- **Comercio:**
 - **Frota de Indias** con **90 galeóns/ano**.
 - **Armadores guipuscoáns** (País Vasco) controlan gran parte do transporte.
- **Agricultura:** Declive das terras de cultivo. **Terras baldías** aumentan un 20% (consecuencia da presión fiscal e a emigración a América).

Sociedade xeral

- **Siglo de Ouro social:**
 - **Cortesáns** (fidalgos que serven na corte). **Dueñas de honor** (mulleres da nobreza).
 - **Militares veteranos** (de Lepanto, 1571; de Flandres).
- **Demografía:**
 - **Estancamento** en 7,5 millóns de habitantes.
 - **Peste de 1599** (que se estende por Castela) preanuncia a crise do século XVII.
- **Inquisición:**
 - **3.000 procesados** durante o reinado de Filipe II, **700 relaxados** (entregados ao brazo secular para ser queimados).
 - **Autos de fe** masivos (presididos polo rei ou a súa familia).

Cultura xeral

- **Literatura:**
 - **Miguel de Cervantes:** Lazarillo de Tormes (1554, anónimo, atribuído a Diego Hurtado de Mendoza ou Juan de Ortega). Don Quixote da Mancha (Primeira parte, 1605 - aínda que é posterior, a súa xestación é neste período).
 - **Lope de Vega:** Fuenteovejuna (1619, pero xa escribía desde 1580). **Teatro nacional**.
- **Arte:**
 - **Mosteiro de San Lourenzo do Escorial (1563-1584):** Arquitecto **Juan de Herrera**. Símbolo do poder de Filipe II.
 - **El Greco (Domenikos Theotokópulos):** O Entierro do Conde de Orgaz (1586). Traballa en Toledo.
- **Mística:**
 - **Santa Teresa de Xesús (1515-1582):** Vida (1565), Camino de perfección.
 - **San Xoán da Cruz (1542-1591):** Noite escura da alma, Cántico espiritual.

Galiza no contexto (Filipe II)

- **Político:**
 - **Nobreza leal:** Participa na armada contra os turcos e na conquista de Portugal. Bases navais en Ferrol e A Coruña.
 - **Cortes de Santiago (1593):** Conceden un servicio extra a cambio de promesas.
 - **Marxinación:** Galicia queda afastada de Madrid.
- **Económico:**
 - **Saqueos ingleses:**
 - **Ataque de Drake á Coruña (1589):** A cidade resístese grazas á heroína **María Pita**.
 - **Vigo** atacada en 1590.
 - **Devaluación do maravedí de billón** (moeda de cobre): prexudica os labregos que pagan foros en moeda de prata. **Endebedamento** dos campesiños.
 - **Emigración a Indias** acelera. Os galegos supoñen o **10% do total** de emigrantes (principalmente a Nova España e Perú).
- **Social:**
 - **Fidalgos na Armada: Pedro Sarmiento de Gamboa** (explorador do estreito de Magalláns).
 - **Conversos procesados** no Tribunal da Inquisición de Santiago (que funciona desde 1560).
 - **Nobreza mantén poder local** (señoríos xurisdicionais).
- **Cultural:**
 - **Mística compostelá:** Os franciscanos de Santiago difunden a obra de Santa Teresa.
 - **Teatro de Lope de Vega** representado na Coruña e Santiago. **Quiroga** (dramaturgo galego) escribe Comedia grega.